

บทที่ 2

เราได้สละสิ่งทุกอย่าง

คงยากที่จะรู้ได้ว่า ซิสเตอร์คณะอัครสุตินทั้งสี่ท่านเข้าใจ “ความฝัน” นั้นอย่างไรในแง่ที่ต้องนำมาปฏิบัติ เพราะต่างก็ไม่วู้อะไรเลยเกี่ยวกับบ้านเมืองที่ตนเข้ามาอยู่ที่นี่ ตั้งแต่ที่พวกเธอได้รู้ว่า “จุดหมายปลายทาง” คือสยาม ก็ไม่มีเวลาหรือข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้าเพื่อจะได้ปรับตัวให้คุ้นกับประเทศเอกราชเล็ก ๆ แห่งนี้ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างประเทศพม่าที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และประเทศแถบอินโดจีนอันเป็นเขตอิทธิพลของฝรั่งเศส สำหรับนักบวชคณะอื่นที่มีกฎวินัยของอารามน้อยกว่าคงจะใช้ช่วงเวลาในสัปดาห์ต้น ๆ ไปเที่ยวชมตัวเมือง สังเกตเครื่องแต่งกายและประเพณีของผู้คนในเมืองนั้น สร้างสัมพันธกับชาวตะวันตกที่อาจจะชี้แนะให้รู้จักชีวิตใหม่ ทว่าวาคณะอัครสุตินทั้งสี่ไม่มีโอกาสทำเช่นนั้นเลย ภายใต้การนำของซิสเตอร์มารี เทเรสซึ่งค่อนข้างเข้มงวด ในระยะเวลาที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อกลับถือกฎวินัยของคณะเหนือสิ่งอื่น ด้วยเหตุนี้ สองเดือนหลังจากมาถึงสยาม ซิสเตอร์ทั้งสี่ไม่ได้รู้เห็นอะไรเลยเกี่ยวกับกรุงเทพ ฯ !

แม้จะมาอยู่ในต่างแดนแล้ว ซิสเตอร์เหล่านี้คงจะไม่สามารถเข้าใจถึงสิ่งที่พวกเธอได้พบเห็น เพราะกรุงเทพ ฯ เป็นส่วนผสมอันแปลกประหลาดระหว่างตะวันออกกับตะวันตก ระหว่างความปราดเปรื่องกับความเขลา ระหว่างการอะคุ่มอถั่วและความเด็ดขาด สยามเป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่ประเทศที่ยังคงมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีพระมหากษัตริย์เป็นจ้าวชีวิต คือทรงมีอำนาจเด็ดขาด เวลานั้นพระเจ้าอยู่หัวคือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงครองราชย์เป็นปีที่ 15 พระองค์ทรงรับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ พวกนักศึกษารุ่นเดียวกันถวายสมญานามว่าพระองค์คือ “เจ้าชายสยามแห่งยุควิคตอเรีย” ซึ่งฟังดูเหมาะสม เพราะว่าพระองค์ทรงรับสิ่งต่าง ๆ ของตะวันออกผสมกับตะวันตก เพื่อทะนุบำรุงประเทศให้ก้าวหน้า เช่น ในด้านการศึกษา การคมนาคม วิทยาศาสตร์ และแม้แต่ทางด้านการเมือง ขณะเดียวกันก็ทรงตั้งพระทัยให้สยามประเทศดำรงลักษณะประจำชาติไว้อย่างเข้มแข็งไม่เลียนแบบประเพณีตะวันตกง่าย ๆ อยากรู้ก็ตาม พระองค์ทรงรับรู้คุณค่าของวิทยาการทางตะวันตก ฉะนั้นระหว่างรัชสมัยของพระองค์จึงมีการก่อสร้างมากมาย เช่น เส้นทางรถไฟ สายโทรเลข ถนน สะพาน และท่าเรือที่ได้รับการทำนุบำรุงให้ดีขึ้น ตลอดจนการบินทหารและท่าอากาศยานพลเรือน พระองค์ทรงเป็นคนไทยที่ถือขนบธรรมเนียมประเพณี ทรงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะเลียนแบบตะวันตก ทั้งการแต่งกายและธรรมเนียมปฏิบัติทางสังคม และทรงพยายามส่งเสริมให้พสกนิกรยึดมั่นในสิ่งที่เป็นมรดกของสยาม

พระองค์ทรงทราบว่า ชาวตะวันตกมักมองสยามอย่างข้าชั้นกึ่งเหยี้ยหยั้น พระองค์จึงทรงสร้างจิตตารมณ์ให้ชาวสยามเกิดความรักชาติและรักบ้านเกิดเมืองนอน เมื่อได้ยินผู้วิจารณ์สยามว่าเป็นประเทศที่ “มีช้างเผือกมากแต่ไม่มีตัวอย่างอื่นอีก” จึงเป็นโอกาสที่พระองค์ทรงเปลี่ยนธงชาติเป็นธงไตรรงค์ มีแถบสีแดง ขาว น้ำเงิน แทนธงชาติเดิม ซึ่งเป็นรูปช้างเผือกสีขาวอยู่บนพื้นแดง ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การเป็นชาตินิยมจะตัดสยามออกจากโลกตะวันตก ในการเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ก็มีพระราชพิธีราชาภิเษกอย่างสมพระเกียรติประกอบด้วยพิธีพราหมณ์ตามประเพณีที่สืบทอดมาที่ยึดมั่นว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด อย่างไรก็ตามในเวลาเดียวกัน พระองค์ทรงต้องการให้สยามได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของโลกโดยรวม ด้วยพระประสงค์เช่นนี้ พระองค์ทรงเชื้อเชิญผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญทางตะวันตก ซึ่งหลายประเทศก็ได้ส่งทูตานุทูต ผู้นำนิยมยกย่อง มาร่วมในพระราชพิธีนี้

ในขณะเดียวกัน พระมงกุฎเกล้าก็ทรงใช้จ่ายพระราชทรัพย์เพื่อการปรับปรุงกองทัพสยาม พระองค์ได้ทรงว่าจ้างที่ปรึกษาชาวตะวันตกมาเป็นอันมาก ที่ปรึกษาเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ทางการเมืองของพระองค์อย่างไรบ้างนั้นไม่เป็นที่ทราบชัด เพราะแม้ว่าพระองค์จะเคยตรัสไว้ว่าปรารถนาจะเป็นกษัตริย์ที่ผู้คนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ (ซึ่งก็เป็นจริงดังนั้นอยู่หลายกรณีด้วยกัน) แต่ขณะเดียวกันก็ทรงปรารถนาจะทรงพระราชอำนาจอันสูงสุดไว้ แม้จะทรงยกเลิกกฎหมายที่ขบถซึ่งลงโทษประหารผู้ใดก็ตามที่แตะต้ององค์พระมหากษัตริย์ แต่ก็ทรงถือว่าพระองค์ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยอันสูงสุด

ทว่า มีสิ่งหนึ่งที่ทรงมั่นพระทัยคือสยามประเทศจะต้องไม่ถูกกลืนโดยอำนาจของต่างชาติ เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่รายรอบดังเช่น มลายู สิงคโปร์ พม่า ตลอดจนอิทธิพลของต่างชาติในประเทศจีน เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งแรกขึ้น พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงประกาศตัวเป็นกลางเป็นเวลานานเท่าที่จะเป็นไปได้ กระทั่งสหรัฐอเมริกาประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนี พระองค์จึงลงมือกระทำการในทันที โดยสั่งยึดเรือสินค้าเยอรมันในอ่าวสยามและประกาศเข้าช่วยกับฝ่ายสัมพันธมิตร หากครั้งนี้ใช้ว่าจะดำเนินไปโดยปราศจากผลประโยชน์ของประเทศ ดังที่ทรงอักษรไว้ในกาลต่อภายหลังว่า “นี่อาจเป็นความหวังว่า ในอนาคตเราคงได้รับสิทธิอันชอบธรรมและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเฉกเช่นนานาประเทศ”

สำหรับนักบวชชาวต่างประเทศที่เพิ่งเข้ามาในสยามนั้น ความสนพระทัยของพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งด้านการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญ จนถึงปลายศตวรรษที่ 19 การศึกษาของสยามอยู่ในแวดวงของวัดวาอารามทางพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้สตรีจึงถูกกีดกันออกไปจากวงการศึกษา อย่างไรก็ตามในปลายศตวรรษนั้น ได้จัดตั้งกระทรวงธรรมการขึ้น โดยการนำของเจ้าฟ้าชายพระองค์หนึ่งซึ่งเคยเสด็จไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ผลก็คือ ความพยายามริเริ่มนี้อยู่ภายใต้การอำนวยการของคณาจารย์กลุ่มใหญ่ซึ่งส่งมาจากประเทศอังกฤษ แม้ชาวตะวันตกเหล่านั้นจะได้รับการยกย่องเป็นอย่างสูง แต่

อาชีพครูกลับไม่ได้รับการยกย่องจากชาวสยาม เงินเดือนที่ครูคนไทยได้รับก็น้อยมาก จนทำให้คนที่มีความรู้ความสามารถน้อยคนที่จะสนใจในอาชีพนี้

ในปี 1919 มีรายงานว่า เด็กชายเพียง 20% เท่านั้นที่มีชื่อในทะเบียนโรงเรียน และเพียง 2% เท่านั้นที่เป็นเด็กหญิง ที่น่าเสียดายกว่านี้ก็คือเด็กที่จบชั้นประถมแล้ว มิได้ถึง 1% ที่ไปเรียนต่อชั้นมัธยม ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในชนบทเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งพอเข้าใจได้ว่าทำให้การศึกษามีลักษณะเช่นนั้น แต่สยามก็กำลังมีการเปลี่ยนแปลงแม้ว่าจะเป็นไปได้ช้า ๆ พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงรำลึกถึงความจำเป็นที่จะต้องขยายการศึกษาและมีข้อบังคับออกเป็นกฎหมาย ในปี 1921 จึงออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ ปีถัดมาปรากฏว่ามีโรงเรียนเพิ่มขึ้นถึง 81% และนักเรียนเพิ่มขึ้นถึง 96%

ตอนแรก ๆ พลังด้านศึกษาส่วนมากมาจากหมอสอนศาสนาชาวตะวันตก แม้ในตอนเริ่มต้นหมอสอนศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ได้แพร่อิทธิพลโดยตั้งสถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลเล็ก ๆ หลายแห่ง แต่ในไม่ช้าก็สำนึกว่าสิ่งที่จะประทับใจและจริงจังยั่งยืนก็คือการศึกษา ในปี 1922 จึงมีโรงเรียนของมิชชันนารีต่างชาติดังทะเบียนตั้งขึ้น 69 แห่ง เป็นโรงเรียนของชาวฝรั่งเศส 40 แห่ง อังกฤษ 13 แห่ง อเมริกัน 10 แห่ง โปรตุเกส 5 แห่ง เบลเยียม 1 แห่ง แม้รายงานนี้จะไม่เที่ยงตรงนัก แต่ก็แสดงกระแสความสนใจในขณะนั้น ตามกฎหมายโรงเรียนเหล่านี้ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติของรัฐและขึ้นอยู่กับ การตรวจตราของรัฐบาลเช่นเดียวกับโรงเรียนรัฐบาล พระราชบัญญัตินี้เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ มักเป็นเรื่องทางนิตินัยมากกว่าทางพฤตินัย อย่างน้อยที่สุดก็ในช่วงแรกเริ่ม

แต่กับความเป็นไปของสยามอันซับซ้อนซ่อนเร้นนี้ ชิสเตอร์ทั้งสี่ที่มาจากต่างแดนไม่รู้อะไรเลย เธอมีแค่แปลคำหรือเรียกได้ว่าเป็นความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาอันเรื่องโรจน์ ดูพวกเธอไม่สนใจโยคีกับความไม่รู้และอ่อนประสบการณ์ของตน เธอปล่อยให้ทุกอย่างไว้ในพระญาณสอดส่องของพระเจ้า ด้วยความมั่นใจว่าในแต่ละชั่วโมง นาที พระองค์จะชักนำเธอจะไปสู่ความสำเร็จในจุดหมายที่ตั้งไว้ด้วยเหตุนี้เธอทั้งสี่จึงใช้เวลาคืนแรกในห้องพักของโรงพยาบาล ครั้นพอรุ่งเช้าก็ไปร่วมพิธีมิสซาที่วัดประจำโรงพยาบาลโดยมิได้พักผ่อน พระวรสารวันนั้นทำให้เธอทั้งสี่เต็มไปด้วยความมั่นใจ คือมีข้อความตอนหนึ่งว่า “เราได้สละทุกสิ่งและได้ติดตามพระองค์ไป”

ตอนสายวันนั้น สังฆราชเปร์โรสได้มาเยี่ยมชิสเตอร์ทั้งสี่ กล่าวขอภัยที่ไม่มีสำนักเตรียมไว้ให้ โดยอธิบายว่า ความจริงท่านได้รับคำกล่าวให้เข้าใจว่าจะไม่มีชาวคณะอัครสุลินส่งมายังสังฆมณฑลของท่าน ท่านเพิ่งรู้ว่าพวกชิสเตอร์จะมาเมื่อไม่กี่วันนี้เอง จึงทำได้เพียงเท่าที่เป็นอยู่นี้ ชิสเตอร์ทั้งสี่จะต้องพักอยู่ต่อไปที่โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ซึ่งเป็นโรงพยาบาลคาทอลิกแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ

ท่านสังฆราชไม่ได้กล่าวถึงลักษณะของงานที่ชิสเตอร์จะทำ และยังคงคลุมเครืออยู่ว่าชิสเตอร์ทั้งสี่จะต้องรออีกนานเท่าไรจึงจะได้ไปอยู่ที่สำนักของตนเอง สำหรับเวลานั้น ท่านเปร์โรสได้

แนะนำซิสเตอร์ทั้งสี่ให้ใช้เวลาศึกษาภาษา แม้จะร้อใจเกี่ยวกับโครงการในอนาคต ซิสเตอร์ทั้งสี่ผู้ได้รับการอบรมมรรยาทของนักบวชมาอย่างดี ก็รับคำแนะนำของท่านและไม่เรียนถามอะไรจากท่านอีก อาจจะเป็นการสำรวจแบบนักบวชของท่านแปรโรสจึงทำให้ท่านเว้นการอธิบายสถานการณ์ที่ยากยิ่งนี้เสีย

โรงเรียนและสำนักที่ท่านแปรโรสจะก่อตั้งสำหรับชาวคณะออร์สุลินเวลานั้นดำเนินงานโดยซิสเตอร์คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ซึ่งเป็นซิสเตอร์คณะที่ดูแลโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ด้วย คณะนี้เป็นนักบวชหญิงกลุ่มแรกที่มาทำงานในสยามโดยก่อตั้งทั้งโรงเรียนและสถานพยาบาล พวกเธอมีหน้าที่สอนชั้นประถมในย่านวัดที่เรียกว่า “วัดกาลหว่าร์” อันเป็นงานที่แสดงให้เห็นถึงน้ำใจดีและศรัทธาของพวกเธอมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว พวกเธอเป็นที่รักของคริสตชนชาวจีนในย่านนั้น เรื่องนี้จึงจำเป็นต้องใช้กุศโลบายอันแยบยลที่จะชี้แนะซิสเตอร์กลุ่มนั้นให้ยกโรงเรียนนี้ให้แก่ซิสเตอร์คณะออร์สุลินที่ใหม่โดยที่ท่านคาดไม่ถึง ซิสเตอร์คณะภคินีเซนต์ปอล ๆ ก็ยอมอ่อนน้อมทำตามคำแนะนำของท่านแปรโรสที่ให้คณะของเธอขยายงานสอนไปเริ่มตั้งโรงเรียนทางภาคเหนือ ๆ ซึ่งขาดแคลนโรงเรียนมาก

อย่างไรก็ตาม ซิสเตอร์คณะออร์สุลินซึ่งไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับความซับซ้อนเหล่านี้ ก็เฝ้ารออยู่ทุกวันว่าท่านสังฆราชจะแจ้งโครงการของท่านให้ซิสเตอร์ทั้งสี่ทราบบ้าง ท่านมาเยี่ยมซิสเตอร์เหล่านี้เป็นประจำทุกเช้าเพื่อสอนภาษาไทยให้วันละชั่วโมง ตอนบ่ายท่านก็ให้ครูคนไทยคนหนึ่งซึ่งพยายามอย่างดีที่สุดที่จะสอนภาษาซับซ้อนนี้ให้ คุณครูผู้นี้พูดไม่ได้ทั้งภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส ซิสเตอร์ทั้งสี่ก็พยายามอย่างยิ่งที่จะจับคำไทยซึ่งมีเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ให้คุ้นหู คุณครูได้ให้หนังสือแก่ซิสเตอร์ เป็นหนังสือคำสอนเล่มเล็ก ๆ เป็นอักษรโรมันเขียนเลียนเสียงคำไทยและหนังสือที่เขียนเป็นภาษาไทย ซิสเตอร์ท่านหนึ่งเล่าในภายหลังว่า “เราดูคำแปลก ๆ เหล่านี้และตัวอักษรที่เขียนวนไปวนมาแล้วก็ไม่รู้เรื่องอะไรเลย” ซิสเตอร์ได้ทราบในเวลาต่อมาว่า ภาษาเขียนของภาษาไทยยากกว่าภาษาพูด เพราะมีพยัญชนะถึง 44 ตัวและสระ 21 ตัว ออกเสียงต่าง ๆ มากมาย และคำต่าง ๆ ก็ไม่แยกห่างจากกัน แต่เขียนติดต่อกันยาวไปโดยไม่มีวรรคตอน แม้จะเรียนอย่างคร่ำเคร่งแต่ดูเหมือนจะไม่ก้าวหน้าในการเรียนภาษาไทยเลย

ล่วงเข้าสู่เทศกาลพระคริสตสมภพ อันเป็นช่วงเวลาแห่งการรอคอย เวลาเหล่านั้นดูเหมือนยาวนาน ขณะที่พวกเธอเรียนภาษาและรอให้ท่านสังฆราชบอกให้ทราบถึงงานแพร่ธรรมในอนาคต ซิสเตอร์ทุกคนรอจะได้รับจดหมายสักฉบับจากกรุงโรมที่จะเกื้อหนุนและให้กำลังใจ แต่ก็ไม่ได้รับเลย นอกจากคำสั่งเป็นทางการให้ซิสเตอร์มารี เทเรส รับหน้าที่อธิการิณีของซิสเตอร์กลุ่มนี้ การติดต่อจากชาวคณะออร์สุลินครั้งหนึ่งที่ซิสเตอร์เหล่านี้ได้รับ มาจากคุณแม่แบร์นาร์ด์ มังแชล ซึ่งส่งคำอวยพรคริสต์มาสจากชวามาให้ พร้อมทั้งของขวัญเล็ก ๆ ห่อหนึ่ง เย็นวันก่อนฉลองคริสต์มาส ทำวัตรฉลองเทศกาลโดยสวดบทภาวนาวันสมโภชสมณนาม (*In Nativitate Domini*) สำหรับฉลองเทศกาลนี้ และจัดถ้ำพระกุมารเล็ก ๆ ในห้องพัก พิธีกรรมอันขริบขลังของอารามแบบที่เคยทำใน

บ้านเมืองของเธอซึ่งก่อให้เกิดความชื่นชมโสมนัสในเทศกาลอันยิ่งใหญ่นี้ได้ขาดหายไป ไม่มีพิธีมิสซาเที่ยงคืน ไม่มีเพลงสวดสรรเสริญการจุติมาของพระกุมารเยซู แต่ขณะที่ชั่วโหม่งแห่งความโสมนัสยินดีมาถึง ชิสเตอร์ทั้งสี่ก็ขับร้องเพลงคริสต์มาสที่เธอจำขึ้นใจ ทว่าอย่างแผ่วเบาเพื่อเสียงเพลงจะได้ไม่ปลุกให้ทารกกำพร้าที่นอน

อยู่ใกล้ห้องพักของเธอตื่นขึ้น

ก่อนสิ้นสุดวันฉลองคริสต์มาส ความชื่นชมโสมนัสซึ่งมีเพียงเล็กน้อยก็หมดไปเพราะสุขภาพของชิสเตอร์มารี เทเรสมีอาการน่าเป็นห่วง เป็นเวลาหลายวันแล้วที่เธอมีอาการเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียอย่างหนัก แต่ก็คิดว่าอาการนี้เกิดจากอาหารที่ไม่คุ้นและอากาศที่ร้อนผิดปกติ แต่พอตกเย็นวันคริสต์มาสก็เห็นชัดว่าชิสเตอร์มารี เทเรสป่วยหนัก มีไข้สูงอย่างน่าตกใจ จนต้องพาเธอเข้าโรงพยาบาลเพื่อรับการรักษาย่างถูกต้อง วันรุ่งขึ้นหมอตรวจพบว่าเธอเป็นไทฟอยด์ (ไข้รากสาด) และมีอาการเครียดหนักด้วย

เห็นได้ชัดว่าชิสเตอร์มารี เทเรสติดโรคนี้อย่างไร ในห้องถัดจากห้องที่ชิสเตอร์ทั้งสี่อยู่มีคนไข้ที่เป็นโรคนี้อีกหลายคนพักรักษาตัว คนหนึ่งเป็นสุภาพสตรีสาวซึ่งได้รับการอุปการะจากเจ้าหญิงองค์หนึ่งแห่งวังหลวง เวลานั้นอาการของเธอทุเลาแล้ว และมีคนมาเยี่ยมบ่อย ๆ ผู้ที่มาเยี่ยม เมื่อสนทนาปราศรัยกับเธอแล้ว จะแวะมาหาชิสเตอร์ทั้งสี่ซึ่งเป็นชาวตะวันตกที่เพิ่งมาสู่สยาม นี่เป็นการแสดงน้ำใจไมตรี ทว่าไม่มีคนใดในกลุ่มที่มาเยี่ยมเข้าใจว่าโรคนี้อันตรายหรือติดต่อกันได้ง่ายเพียงไร

ภายในเวลาสองสามวัน ชิสเตอร์สามคนก็ล้มป่วย มีแต่ชิสเตอร์อัครนัส คนเดียวที่ยังยืนหยัดอยู่ได้ ชิสเตอร์เทเรสอาการหนักอยู่หลายสัปดาห์ ไข้ขึ้นสูง มีอาการเพ้อ วันที่ 7 มกราคมอาการหนักดูเหมือนไม่มีทางรอด ท่านสังฆราชแบร์โรสได้โปรดศีลสุดท้าย ชิสเตอร์ซาเวเรียและราฟาเอลก็มีอาการป่วยเหมือนกัน แต่น้อยกว่า เพราะหมอวินิจฉัยว่า ได้รับเชื้อโรคนี้น้อย แต่เป็นประเภทไข้รากสาดน้อย ซึ่งเป็นแบบที่เรียกที่บ่งอาการเหมือนไข้รากสาดแต่ไม่รุนแรงเท่า ถึงกระนั้นไข้ที่มีเป็นประจำ ทำให้เธอทั้งสองมีอาการอ่อนกำลัง เดือนต่อไปเธอยังรู้สึกอ่อนเพลียและเชื่องซึม

อาการของชิสเตอร์เหล่านี้ยังไม่ดีขึ้น กระทั่งวันที่ 22 มกราคม เป็นเวลา สองเดือนพอดีที่มาถึงสยาม ท่านแบร์โรสได้มาหาเพื่อแจ้งให้ทราบเรื่องสำคัญว่า ได้จัดเตรียมทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับงานที่พวกเธอจะทำในอนาคตแล้ว และงานแพร่ธรรมก็กำลังรออยู่ ท่านแบร์โรสอธิบายว่าวันรุ่งขึ้นจะเป็นวันตรุษจีน เป็นวันเหมาะที่สุดที่จะแนะนำชิสเตอร์ใหม่เหล่านี้ให้ชาวจีนที่เป็นสัตบุรุษวัดกาลหว่าร์ได้รู้จัก

ชาวจีนเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนมากที่สุดและสำคัญที่สุดในบรรดาชาวต่างชาติในสยาม เป็นเวลานับนานมาแล้วที่ชาวจีนเป็นอันมากได้อพยพมาสู่สยามที่ซึ่งมีงานให้ทำมากมาย และชีวิตก็ลำเค็ญน้อยกว่าในประเทศจีน คนจีนเหล่านี้เต็มใจทำงานทุกอย่างแม้จะเป็นงานต่ำต้อย ไม่ช้าคนเหล่านี้ก็สามารถขึ้นสู่สถานภาพที่มีความสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่งานกับสตรีชาวสยามและกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยได้โดยง่าย แต่อย่างไรก็ตาม คนจีนเหล่านี้ยังรักษาเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมของตนไว้ ตอนที่ชาวคณะอัครทูตจีนมาถึงสยามคราวนั้นก็มีโรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์จีนที่มีชื่อเสียงจำนวนหนึ่งแล้ว คนจีนเหล่านั้นส่วนมากมาจากหัวเมืองภาคใต้ของประเทศไทย ที่จริงชาวจีนจำนวนมากที่อพยพมานั้น มาจากแถบที่อยู่รอบเมืองซัวเถาซึ่งชาวคณะอัครทูตจีนได้ก่อตั้งสำนักขึ้นเมื่อสองปีก่อน ด้วยเหตุนี้เองท่านสังฆราชจึงเห็นความเป็นไปได้ที่สำนักอัครทูตจีนทั้งสองแห่งจะร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พวกเขาเองก็คงต้องรู้สึกประหลาดใจว่าจุดหมายปลายทางอันสับสนในการเดินทางของเธอนั้น ในที่สุดแล้ว พวกเขาไม่ได้มาทำหน้าที่สอนในโรงเรียนไทยแต่จะต้องสอนโรงเรียนจีน!

อย่างไรก็ตาม ความยินดีในข่าวที่รอมานานนี้ก็ถูกบั่นทอนด้วยความเจ็บไข้ได้ป่วย นอกจากซิสเตอร์อักแนสซึ่งไม่ติดโรคไทฟอยด์ ทุกคนรู้สึกอ่อนเพลียเกินกว่าจะรับภาระที่ท่านสังฆราชได้วางแนวไว้คร่าว ๆ แม้ว่าโดยปกติ ท่านสังฆราชจะเป็นคนมีใจเมตตาเป็นปกติวิสัย แต่ท่านก็ไม่สนใจต่อคำค้านของซิสเตอร์ ท่านตกลงใจจะให้ซิสเตอร์กลุ่มนี้ไปปรากฏเป็นการแนะนำตัวที่วัดกาลหว่าร์ในวันตรุษจีน ระยะทางจากโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ไปวัดกาลหว่าร์ก็ไกลพอๆ เมื่อซิสเตอร์ซาเวเรียร์ท่านว่าคงเดินไปไกลขนาดนั้นไม่ไหว ท่านสังฆราชจึงส่งรถคันหนึ่งมารับ

ถึงกระนั้น ซิสเตอร์ราฟาแอลก็ยังไม่ปกติพอจะเดินทาง ซิสเตอร์อักแนสและซิสเตอร์ซาเวเรียร์จึงมาเพียงสองคนในตอนเช้าวันไหว้ เพื่อเยี่ยมสำนักที่เธอจะต้องมาอยู่ทำงาน ท่านสังฆราชรอรับเธอทั้งสอง แนะนำพวกเธอให้รู้จักพระสงฆ์พื้นเมืองสององค์ และคุณพ่อกิโย (Fr. Guillou) ชาวฝรั่งเศสจากเมืองนองส์ (Nantes) ทั้งยังได้พบกับอธิการินีคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ซึ่งพาเธอเดินชมสำนักเล็ก ๆ พลางอธิบายถึงงานที่ชาวคณะอัครทูตจีนต้องรับภาระทำต่อไปคือ เตรียมอาหารสำหรับพระสงฆ์ ครู และเด็กกำพร้าในโรงเรียน ทำงานซักรีดให้พระสงฆ์และโบสถ์ ทำเทียน และขายเทียน ซึ่งเป็นโครงการหารายได้จุนเจือวัด และท้ายสุดคือการสอนหนังสือ เป็นงานที่หนักแม้สำหรับผู้ที่มีความสุขพลเอกลิศ

วันรุ่งขึ้น เป็นวันอาทิตย์ที่ 24 มกราคม ซิสเตอร์ซาเวเรียร์และซิสเตอร์อักแนสไปวัดกาลหว่าร์เป็นครั้งที่สอง ส่วนซิสเตอร์ราฟาแอลยังไปด้วยไม่ไหว คราวนี้เธอทั้งสองได้ร่วมพิธีมิสซาใหญ่ซึ่งเป็นการประกอบพิธีสำหรับวันตรุษจีน แล้วมีการแนะนำตัวซิสเตอร์ใหม่คณะอัครทูตจีนที่จะมาทำหน้าที่แทนซิสเตอร์คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร เวลานั้นเป็นวาระที่ไม่ผู้สบายใจนักทั้งฝ่ายซิสเตอร์และชาวจีนที่จ้องดูซิสเตอร์ใหม่อย่างไม่เป็นมิตร ชาวจีนเหล่านั้นรู้จักและรู้สึกนิยมชมชอบคณะภคินีเซนต์ปอลฯ มาแล้ว เพราะซิสเตอร์เหล่านั้นช่วยเหลือเมื่อลำบาก และที่สำคัญคือเธอเข้าใจภาษาของเขา ส่วนซิสเตอร์ที่มาใหม่ แต่งกายแปลก ไม่เข้าใจภาษาจีนสักคำ ซิสเตอร์เหล่านี้มาจากไหน? ไม่ใช่คนที่เขาต้องการที่นี่ ผู้คนส่งเสียงพึมพำอย่างไม่พอใจ คุณพ่อกิโยต้องใช้วิธีพูดจาอะลุ่มอล่วยเพื่อให้ชาวจีนเหล่านั้นสงบลง

ซิสเตอร์ซาเวเรียร์และซิสเตอร์อักแนสรู้ถึงข้อจำกัดและสถานการณ์อันกระอักกระอ่วนนี้ จะมองหาซิสเตอร์คณะภคินีเซนต์ปอล ๆ เพื่อให้ช่วยก็ไม่พบสักคน ซิสเตอร์เหล่านั้นหายหน้าไปหมด

ซิสเตอร์ทั้งสองหาวิธีไม่ว่าซิสเตอร์คณะภคินีเซนต์ปอลฯ มาร่วมฉลองตรุษจีนและได้กลับไปแล้ว
ปล่อยให้มิสซังอยู่ในมือของซิสเตอร์ที่มาจากใหม่ การขาดซิสเตอร์คณะภคินีเซนต์ปอล ฯ ทำให้ซิส
เตอร์คณะอัครสุตินหมดหนทาง เพราะซิสเตอร์คณะอัครสุตินหวังพึ่งคณะภคินีเซนต์ปอล ฯ ให้ช่วย
ตอบปัญหาต่าง ๆ และให้คำแนะนำที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานที่ซิสเตอร์คณะอัครสุตินต้องทำ

ทว่าบ้านหลังเล็กนั้นกลับว่างเปล่า แม้แต่เด็กกำพร้าก็หายหน้าไปหมดในที่สุดก็ค้นหาเด็ก
12คนพบ อายุตั้งแต่สองขวบถึง **18**เด็ก ๆ พากันไปหลบอยู่ที่ลานบ้าน ร้องไห้เพราะกลัวจะถูกส่ง
ตัวไปอยู่กับคนแปลกหน้า! เด็กคนหนึ่งเดินเข้ามาอย่างขลาด ๆ เพื่อส่งกุญแจบ้านให้ซิสเตอร์
อิกเนส แต่ภาษาเป็นสิ่งกีดกัน ทำให้แม่แต่การพูดคุยกันธรรมดา ๆ ก็ไม่อาจทำได้

เป็นครั้งแรกที่ซิสเตอร์อิกเนสและซิสเตอร์ซาเวเรียสามารถตรวจดูบ้านใหม่ได้ละเอียดขึ้น
แต่แทนที่ซิสเตอร์ทั้งสองจะได้ช่วงเวลาที่เป็นส่วนตัวและเงียบ ๆ เธอกลับต้องสะดุ้งตกใจ พอเธอ
เปิดประตู คนจีนที่มักรู้จักเห็นก็ตามเธอเข้าไปในห้อง ตรวจสอบทุกอย่าง และคอยเฝ้ากิริยาอาการของ
ซิสเตอร์ทั้งสองไม่ว่าซิสเตอร์อิกเนสและซิสเตอร์ซาเวเรียจะเข้าไปดูอะไร เขาก็จะไปออกันอยู่
แน่นหน้าห้องในบ้านที่จะใช้เป็นที่โรงเรียน ห้องเด็กกำพร้า และสำนักของคณะชั้นล่างมีห้องเรียน
สามห้อง และห้องรับแขกหนึ่งห้อง ชั้นบนเป็นห้องทำงานเล็ก ๆ ห้องนอนหนึ่งห้องสำหรับซิสเตอร์
และห้องนอนรวมของเด็กกำพร้า ไม่มีห้องซักผ้า ไม่มีห้องครัว ไม่มีวัดน้อยประจำบ้าน ห้องครัวนั้น
เป็นแค่เพิงเล็ก ๆ อยู่เลยลานบ้านไป เวลาซักผ้าก็ต้องซักกันกลางแจ้ง ส่วนวัดน้อยประจำบ้าน ท่าน
สังฆราชเห็นว่ามิโบสถ์ใหญ่อยู่ใกล้พอที่ซิสเตอร์จะไปสวดได้สะดวก เด็กกำพร้า **12** คนและซิส
เตอร์สี่คนจะอยู่ในสภาพเช่นนี้ได้อย่างไร เป็นเรื่องที่ทำทนายจินตนาการยิ่ง ซิสเตอร์ทั้งสี่จะยังยึดถือ
กฎวินัยของคณะอย่างเคร่งครัดดุจดั่งในอารามได้อย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องทดสอบความเชื่อความ
ศรัทธาอันแน่วแน่ของเธอ!

เย็นวันนั้น ซิสเตอร์ซาเวเรียซึ่งเพิ่งฟื้นไข้ก็กลับไปพักที่โรงพยาบาลให้สบายขึ้นเพื่อรับมื่อ
กับงานที่จะต้องทำต่อไป ส่วนซิสเตอร์อิกเนสก็นั่งอยู่กับเด็กกำพร้า วันที่ **27** มกราคม เป็นวัน
ฉลองนักบุญอัญญา ซิสเตอร์ทั้งสามได้มาอยู่รวมกันที่สำนักใหม่ ซิสเตอร์เทเรสยังมีอาการหนัก
มากเพื่อด้วยพิษไข้ สภาพของเธอยังน่าวิตกมาก จนจำเป็นต้องมีซิสเตอร์คนหนึ่งอยู่เฝ้าเธอทุกคืนซึ่ง
เป็นงานที่เพิ่มขึ้น

นอกจากจะเกินกำลัง (ซึ่งอ่อนแอไร้เรี่ยวแรงในตอนนั้น) แล้ว ยังเกินความสามารถ เกิน
ประสบการณ์ของพวกเธออีกด้วย ไม่มีใครรู้จักงานครัว แม้จะมีเด็กกำพร้าสามคนที่โตพอจะช่วยได้
แต่ก็ไม่สามารถลงมือทำได้ด้วยตนเอง พระสงฆ์รับประทานอาหารไม่ลงตอนแรก ๆ ทั้งที่ซิสเตอร์
อิกเนสก็พยายามทำอาหารในครัวแบบโบราณ ปรุงอาหารที่เธอไม่เคยรู้จักมาก่อน

ในสภาพการณ์เช่นนี้ ซิสเตอร์ทั้งสามมีเวลาเพียงเล็กน้อยสำหรับงานที่เธอถือว่าเป็นงาน
หลักของเธอคืองานสอน ช่วงหยุดเทอมใกล้สิ้นสุดลงแล้ว โรงเรียนจะต้องเปิดเรียนในวันที่ **3**
กุมภาพันธ์ วันแรกมีเด็กมาเรียน **23**คน สองสามวันต่อมา จำนวนเด็กเพิ่มขึ้นถึง **40**คน ซิสเตอร์

ราฟาเอลมีหน้าที่สอนคำสอน เป็นภาษาไทยอีกต่างหาก ซิสเตอร์ซาเวเรียและซิสเตอร์อักเนส ทำสิ่งที่คุณสามารถทำได้ โดยสอนภาษาอังกฤษ เริ่มด้วยตัวอักษรต่าง ๆ วิชาตอนนั้นครูไทยสาว ๆ คนหนึ่งเป็นผู้สอน ระหว่างสอน ซิสเตอร์ต้องมาทำอาหารสำหรับคุณพ่อ โดยมีเด็กกำพร้าโต ๆ มาช่วย ต้องซักผ้ารีดผ้าสำหรับใช้ใน โบสถ์ และต้องหัดทำเทียน

ตอนปลายเดือนมกราคม พวกเธอก็ได้รับจดหมายฉบับหนึ่งจากกรุงโรม มาจากคุณแม่เอง แจล เดอ นอเทรอดาม ซิสเตอร์เปิดจดหมายด้วยความกระตือรือร้น หวังจะได้รับคำแนะนำบางอย่างว่าจะทำอย่างไรให้ดีที่สุดกับความลำบากที่คาดไม่ถึงนี้ แต่จดหมายนั้นลงวันที่ **20** ธันวาคม อันเป็นเวลาที่ยื่นมาก่อนจดหมายของซิสเตอร์ไปถึงกรุงโรม จดหมายของคุณแม่เองแจลไม่มีข้อความใดที่เป็นคำแนะนำในด้านปฏิบัติที่ซิสเตอร์เหล่านี้ต้องการอย่างยิ่ง มันเป็นเพียงจดหมายธรรมดา ๆ ที่มีคำชี้แนะฝ่ายวิญญาณซึ่งมีข้อความว่า “จงเชื่อตรงต่อหน้าที่ ต่อกฎวินัยและต่อชีวิตนิรันดร์ด้วยความรักอันพี่น้อง” ท่านปลุกปลอบใจและให้คำมั่นแก่ซิสเตอร์เหล่านี้ว่าท่านจะสวดภาวนาให้ และมีข้อความอวยพรปีใหม่ที่กำลังมาถึงด้วย

วันที่ **29** มกราคม ซิสเตอร์ราฟาเอลมีเวลาพอจึงตอบจดหมายของคุณแม่เองแจลเสียยาวเหยียด อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตการทำงานแพร่ธรรมของพวกเธอ เรื่องแรกคือสุขภาพของซิสเตอร์เทเรส-แม้จะมีอาการดีขึ้น ก็ถือว่ายังไม่หายป่วย หมอเห็นว่าตายหรือจะรอดก็ยังเป็นปัญหา ถ้าเธอยังอยู่ในภูมิอากาศที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพเช่นนี้ ท่านสังฆราชเปร์โรสได้แนะนำให้ส่งเธอไปพักที่ชัวเถา และเดือนให้พวกเธอหาคนมาแทนถ้าจะให้งานดำเนินต่อไปเป็นไปได้ที่ซิสเตอร์เพียงสามคนจะทำงานตามที่คาดหวังนี้ ซิสเตอร์ราฟาเอลชี้ให้เห็นว่า การใช้แรงงานทำให้สุขภาพของซิสเตอร์ลำบากมาก เธอแนะนำถ้าส่งนักบวชที่สมครทำงานบ้านมาสักคนหนึ่งก็น่าจะช่วยพวกเธอได้ ที่โรงพยาบาลได้จ้างผู้ชายให้มาทำงานนี้ เพราะผู้หญิงไม่ได้รับการฝึกให้ออกไปทำงานนอกบ้าน

เธอล่าต่อไปว่า วันเวลาของพวกเธอยิ่งลำบากมากขึ้นเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่... บ้านที่เธออยู่ถูกทิ้งให้ทรุดโทรม ซิสเตอร์ต้องพยายามทำให้เข้าที่เข้าทาง ท่านสังฆราชก็รับปากว่าจะช่วยซ่อมแซมและทาสีให้ การขาดความเป็นส่วนตัวก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง พวกเธอต้องอยู่ใจกลางเมืองไม่ไกลจากแม่น้ำและอยู่ชิดถนน มีพื้นที่เล็ก ๆ ไม่มีสวนหรือสถานที่สำหรับเดินเล่นเป็นการพักผ่อน มีดอกไม้ขึ้นเป็นแนวตรงหน้าบ้าน มีรั้วเตี้ย ๆ ข้างหลังบ้าน มีต้นกล้วยขึ้นเรียงราย ไม้ดัดที่มีประตูเล็ก ๆ บานหนึ่งซึ่งเปิดตลอดเวลา เด็กชาวบ้านโกลี่ ๆ ที่มักรู้มักเห็นเข้าออกได้สบาย ด้วยเหตุนี้สุขภาพของซิสเตอร์จึงเป็นไปได้ที่จะอยู่ในเขตพรตจริง ๆ นอกจากจะมีชาวบ้านเข้ามาแล้ว พวกเธอเองยังต้องออกไปซื้อของข้างนอกและยังต้องไปวัด

ซิสเตอร์ราฟาเอลเขียนต่อไปว่า พวกเธอได้พยายามเท่าที่จะเป็นไปได้ที่จะถือเชื่อตรงต่อชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณ แต่ขณะนี้ งานที่พวกเธอต้องทำอยู่ทำให้เป็นไปได้ที่จะสวดทำวัตรร่วมกัน ท่านสังฆราชอยากให้ซิสเตอร์ไปสวดในวัดใหญ่เพื่อเป็นแบบอย่างให้คนอื่นทำตาม ซิสเตอร์ทุกคน

ร่วมพิธีมิสซาและรับศีลแก้บาปทุกวันพฤหัสบดี ซิสเตอร์ราฟาแอลลงท้ายจดหมายโดยคำนึงว่า เธอไม่สามารถจะทำได้ เพราะต้องดูแลซิสเตอร์เทเรสที่ล้มป่วยอยู่ แต่ก็ทำตามความประสงค์ของท่านสังฆราช

จดหมายฉบับนี้เล่าเรื่องอย่างชัดเจน ละเอียดลอกรอบด้าน งดงามคัจฉางานเขียนในสมัยกลาง นี่เป็นจดหมายฉบับแรกในบรรดาจดหมายทั้งหลายที่ซิสเตอร์ได้เขียนตลอดเวลาหลายปี ที่ซิสเตอร์ราฟาแอลได้วิเคราะห์แจ่มแจ้งสภาพของมิสซังอย่างแจ่มชัดตามความเป็นจริง

คำแนะนำของเธอไม่ช่วยให้ซิสเตอร์เทเรสดีขึ้น ที่จริงเธอป่วยหนักมากเกินกว่าจะย้ายไปอยู่ที่อื่น พอดันเดือนมีนาคม อากาศของเธอทุเลา เธอจึงไปที่วัดกาลหวาร์ร่วมทำงานกับซิสเตอร์ทุกคน แต่เห็นชัดทันทีว่าจะต้องโยกย้ายเธอให้ไปพักที่อื่นแล้ว เพราะเสียงอึกทักจากถนนที่จอแจพอ ๆ กับความวุ่นวายในบ้าน เป็นความทรมานจริง ๆ สำหรับเธอ จึงต้องให้เธอกลับไปอยู่ที่โรงพยาบาล

ท่านแปร์โรสกังวลมากเรื่องอาการป่วยของซิสเตอร์เทเรส พอวันที่ 3 มีนาคม ท่านจึงเขียนจดหมายถึงคุณแม่เองแจล เดอ นอเทรอดาม นี่เป็นจดหมายฉบับแรกของท่านนับแต่ได้ทราบข่าววาระออร์สุลินใกล้จะมาถึง ท่านเขียนอธิบายอย่างยืดยาวว่า ทำไมท่านไม่ได้เตรียมการไว้สำหรับซิสเตอร์เหล่านี้ และท่านได้ทำอะไรไปแล้วบ้าง นับแต่จัดหาสำนักให้อยู่และโรงเรียน ท่านไม่สามารถทำได้มากกว่านี้สำหรับซิสเตอร์ที่มาในฐานะธรรมทูตหน้าใหม่ ท่านเขียนว่า “ข้าพเจ้ารู้สึกปีติยินดีในจิตใจอันศรัทธาร้อนรนของซิสเตอร์ของท่าน ซิสเตอร์ทั้งสี่เต็มไปด้วยน้ำใจดี ร่าเริง มีจิตใจสูงส่ง สมเป็นธรรมทูตอันแท้จริง เธอเป็นนักบวชที่ศรัทธาทุทิศต่อพระประสงค์ของผู้เป็นเจ้าของ และเป็นที่รักของผู้ที่ไ้รู้จักเธอ ข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านอย่างเต็มหัวใจสำหรับความช่วยเหลืออันมีคุณค่านี้”

ท่านแปร์โรสเขียนเกี่ยวกับซิสเตอร์เทเรสว่า แม้จะนับว่าเธอฟื้นจิตอันตรรายแต่ก็ยังอ่อนแรง หมอคาดว่าจะต้องใช้เวลานานสำหรับพักฟื้น แม้ตัวท่านได้เสนอแนะให้ส่งเธอไปพักรักษาที่หมอปีวส์ (Dr. Poix) ก็แย้งเพราะฤดูนั้นเป็นช่วงที่มีหมอกจัดในประเทศจินตอนใต้ซึ่งจะไม่ดีต่อสุขภาพของเธอ บางทีอาจจะมีสถานที่ที่ไม่ไกลนักที่มีสำนักของคณะออร์สุลินให้เธอไปพักที่นั่นก็ได้

อาจจะเป็นเพราะคำแนะนำของหมอปีวส์ จึงมีโทรเลขด่วนฉบับหนึ่งส่งไปยังกรุงโรม ขอย้ายซิสเตอร์เทเรสไปพักอยู่ในที่ที่มีอากาศดีกว่า วันที่ 15 มีนาคม มีคำสั่งอนุญาตให้ส่งซิสเตอร์เทเรสไปอยู่ที่สำนักของคณะออร์สุลินที่ชาวซิสเตอร์เทเรสยังเดินไม่ค่อยไหว ซิสเตอร์ซาเวเรียจึงต้องรับหน้าที่ไปเป็นเพื่อน โดยจองที่ในเรือกระโทง เรือลำเล็กที่พาพวกเธอมาอย่างสยามเมื่อสี่เดือนก่อน วันที่ 30 มีนาคม ซิสเตอร์ทั้งสองก็มาถึงท่าเรือเวลาสี่โมง บันไดพาตขึ้นเรือเป็นแผ่นแคบ ๆ เดินขึ้นไปได้ที่ละคน ซิสเตอร์ซาเวเรียไม่สามารถไปประทับประคองซิสเตอร์เทเรส ได้แต่มองดูซิสเตอร์เทเรสซึ่งอ่อนระโหยเกินจะก้าวขึ้นบันไดชั้นที่ละชั้นต้องคลานบ้าง ใช้มือยันบ้าง จนขึ้นเรือได้

ซิสเตอร์ทั้งสองยังจำพายุกู้ที่พัดกระหน่ำนำกลัวไปอ่าวสยามได้ เธอได้เริ่มการเดินทางที่น่ากลัว แต่คราวนี้ลมสงบ ทะเลก็ราบเรียบราวกับทะเลสาบ ที่สิงคโปร์ ซิสเตอร์ทั้งสองได้ขึ้นจากเรือไปค้างคืนที่สำนักเดิมเมื่อขามา คราวนี้ไม่ต้องนอนในหอพักเด็กชาย แต่ได้อยู่ในห้องพยาบาลที่สงบเงียบ และมีมุ้งกันยุงด้วย

การเดินทางจากสิงคโปร์ไปยังปัตตาเวีย (เวลานี้คือเมืองจาการ์ตา) ราบรื่นมาก เธอได้เดินทางผ่าน “ทะเลร้อยเกาะ” มีป่าไม้และสวนป่าลุ่มของเกาะสุมาตราทางขวามือ มีเกาะเล็ก ๆ งามเหมือนภาพวาดอยู่ทางซ้ายมือ ซิสเตอร์เทเรสมิได้เห็นคั่นเนื่องจากการเดินทาง เมื่อได้รับอากาศสดชื่นและมีโอกาสเดินเล็กน้อยบนหาดฟ้าเรือสุขภาพของเธอก็ดีขึ้น พอเรือทอดสมอที่เมืองปัตตาเวีย ซิสเตอร์เทเรสก็แข็งแรงขึ้นมา

คุณแม่เบิร์นาร์ด มังแซล กำลังรอซิสเตอร์ทั้งสองอยู่ที่ท่าเรือด้วยอ้อมแขน ท่าทีและจิตใจที่เปิดกว้างต้อนรับเธอทั้งสอง ลำนำของคณะอัครสุลินที่ปัตตาเวียส่วนใหญ่มีนักบวชเป็นชาวคัท (ฮอลันดา) มีชาวฝรั่งเศสไม่กี่คน ผู้ที่เดินทางมาเกือบจะไม่มีเวลาพอทำความรู้จักกัน เมื่อผู้ใหญ่กำหนดให้ซิสเตอร์ทั้งสองไปยังเมืองบันดุง ที่ซึ่งมีภูเขา มีอากาศเย็นกว่าและชื้นน้อยกว่า ซิสเตอร์ทั้งสองนั่งไปรถไฟไปสองชั่วโมง ผ่านป่าทึบ ไปสู่ที่ราบสูงบันดุง อันเป็นสถานที่น่าอยู่อย่างดีเลิศเหมาะสำหรับซิสเตอร์เทเรสได้พักผ่อนให้หายจากอาการป่วยไข้

ในขณะที่เดียวกันนั้น ที่กรุงเทพฯ ซิสเตอร์ราฟาแอลและซิสเตอร์อัครเนสก็พยายามอย่างยิ่งเพื่อทำงานที่กำหนดไว้ในแต่ละวัน ท่านสังฆราชก็ทราบดีว่างานนั้นหนักเกินไปสำหรับซิสเตอร์ทั้งสอง แต่ท่านก็ไม่มีทางเลือกในเวลานั้นตัวท่านเองก็ไม่มีซิสเตอร์เหลือพอที่จะไปช่วยเธอแก้ปัญหา ท่านรู้สึกว่าการแก้ปัญหาจะต้องมีซิสเตอร์มาจากกรุงโรม ที่จริงคุณแม่เองแฉด เดอ นอเทรอดามก่อนได้รับคำแนะนำของหมอปัวส์ให้ส่งซิสเตอร์เทเรสไปพักผ่อนที่ชวา คุณแม่ก็ได้เขียนจดหมายไปที่ชวาอธิบายสถานการณ์แก่คุณแม่โรแซร์และขอร้องให้ท่านมายังสยามเพื่อประเมินสถานการณ์ และทำสิ่งที่ท่านสามารถทำได้เพื่อช่วยซิสเตอร์ทั้งสอง ปรากฏว่าจดหมายฉบับนี้ซึ่งเขียนตอนต้นเดือนมีนาคมไม่ได้มาถึงชวา กระทั่งถึงเดือนเมษายน ซึ่งเป็นเวลานานทีเดียว หลังจากที่ซิสเตอร์เทเรสและซิสเตอร์ซาเวเรียได้ไปชวาแล้ว ที่แรกท่านสังฆราชอัครเนสยังโกรธที่เสียซิสเตอร์ซึ่งควรอยู่ในอาณัติของท่านไปอยู่เสียที่สยาม จึงปฏิเสธที่จะพิจารณาคำขอนี้ แต่ในที่สุดท่านก็ยินยอม กลางเดือนเมษายน คุณแม่โรแซร์จึงเตรียมการเดินทางมายังกรุงเทพฯ การเดินทางซึ่งใช้เวลาหกวัน เป็นช่วงเวลาสงบอันมีค่ายิ่ง เพราะคุณแม่ใช้ช่วงเวลานั้นเป็นการเข้าเฝ้าประจำปีของท่านไปด้วย

วันที่ 25 เมษายน คุณแม่โรแซร์ก็มาถึงกรุงเทพฯ หลังจากได้ส่งโทรเลขฉบับหนึ่งถึงท่านสังฆราชเรียนให้ทราบ ท่านได้รับการต้อนรับที่ท่าเรือ และพามายังสำนักพระสังฆราช ได้พบท่านแปร์โรสซึ่งต้อนรับขับสู้แสดงออกแบบบิดาต่อบุตรด้วยน้ำใจจริง และกล่าวคำชมเชยชาวคณะอัครสุลิน ซึ่งอยู่ได้อย่างกล้าหาญทรหด ทั้งที่ต้องเผชิญกับการทดสอบต่าง ๆ เมื่อคุณแม่โรแซร์อธิบาย

ความมุ่งหมายของการมาว่า เพื่อประเมินสถานการณ์และให้ท่านพิจารณาว่าจะทำอย่างไรกับซิสเตอร์เทเรส ท่านสังฆราชประหลาดใจมาก โดยเรียนคุณแม่ว่า ซิสเตอร์เทเรสได้พักที่ชาวพร้อมกับซิสเตอร์ซาเวียแล้ว คุณแม่โรแซร์รู้สึกคุณก็ ท่านต้องเดินทางเสียค่าใช้จ่ายอย่างแพงในช่วงหกวัน ทั้งที่ที่ชั่วเถาก็ต้องการท่านอย่างยิ่ง แต่แล้วคุณแม่ก็เปลี่ยนอารมณ์มองไปในแง่ดีซึ่งเป็นปกติวิสัยของท่าน ท่านกลับคิดว่าเป็นบุญอย่างยิ่งที่ท่านมาที่นี่ จะได้มีโอกาสได้รู้จักซิสเตอร์สองคนที่ยังอยู่ที่นี้ พอรับประทานอาหารเช้าแล้ว ท่านก็ได้ไปยังวัดกาลหวาร์ ได้พบซิสเตอร์ราฟาเอลและซิสเตอร์อิกแนสกำลังอยู่กลางกลุ่มเด็ก ท่านเขียนรายงานเสนอคุณแม่เองแปลในเวลาต่อมาว่า ลานวัดเต็มไปด้วยเด็กทั้งเล็ก กลาง ใหญ่ เด็กเหล่านั้นเป็นลูกของพ่อแม่ที่มาจากชั่วเถา ขณะที่ฟังเด็กเหล่านั้นพูด ท่านก็ตระหนักว่าสามารถพูดภาษาของเขาได้ สำหรับซิสเตอร์ราฟาเอลและซิสเตอร์อิกแนส เวลานั้นเป็นช่วงที่เต็มไปด้วยความประหลาดใจ โทรเลขที่คุณแม่โรแซร์แจ้งการมาของท่านเพิ่งมาถึงท่านสังฆราชเมื่อเช้านี้เอง ไม่มีเวลาจะแจ้งให้ซิสเตอร์ทั้งสองทราบว่าจะมีแขกมาเยี่ยมเยียน

คุณแม่โรแซร์พักอยู่ที่วัดกาลหวาร์เป็นเวลา **3** สัปดาห์ตามคำแรงเร้าของท่านสังฆราช ซึ่งให้ความมั่นใจแก่คุณแม่ว่าซิสเตอร์เทเรสมีอาการทุเลามากแล้ว คาดว่าจะกลับมาตอนต้นเดือนพฤษภาคม คุณแม่โรแซร์จึงมีเวลาสังเกตงานที่จะต้องทำ คุณภาพของชีวิต และสภาพจิตใจของซิสเตอร์ที่นี่ สุดท้ายคุณแม่ก็ได้แต่ชมเชยด้วยความพิศวงที่เธอทั้งสองสามารถรับภาระนี้ไปได้ ชั่วเวลาสามเดือนที่ซิสเตอร์อยู่ที่วัดกาลหวาร์ มีนักเรียนเพิ่มขึ้นกว่า **100** คน ต้องหาที่ทางเพิ่มเติม นี่เป็นการพิสูจน์อย่างดีให้เห็นความสามารถของซิสเตอร์ทั้งสองด้วย

ทั้งงานบ้านก็เป็นภาระหนักอย่างยิ่ง ซิสเตอร์อิกแนสต้องใช้เวลาเป็นชั่วโมง ๆ อยู่นอกบ้านมือ กระทะในครัวแบบโบราณ ทำอาหารสำหรับคุณแม่และเด็กกำพร้า แม้จะมีเด็กมาช่วย ก็ต้องคอยเฝ้าดูแลเด็กเหล่านั้น มิฉะนั้นเขาจะทำข้าวของเสียหาย คุณแม่โรแซร์เขียนในรายงานที่ส่งไปยังคุณแม่เองแปลให้คำแนะนำอย่างขันแข็งว่า จำเป็นจะต้องมีซิสเตอร์ที่ทำหน้าที่ดูแลงานบ้าน เพื่อให้ซิสเตอร์อิกแนสมีเวลามากพอไปสอนเด็ก ท่านได้แจ้งด้วยว่า ทำเลที่อยู่ปัจจุบันของซิสเตอร์เหล่านี้ อึดอัดคับแคบ เพราะถูกห้อมล้อมทุกด้าน ไม่มีที่ว่างพอให้ซิสเตอร์เดินหรือสูดอากาศบริสุทธิ์ในเวลาพักผ่อน

ท่านสังฆราชก็ทราบเรื่องนี้ ท่านก็หวังว่าในอนาคตจะสามารถหาทำเลที่ดีกว่านี้ แม้ว่าจะมีที่ดินอยู่น้อยมากในแถบนั้น ยิ่งกว่านั้น ดูเหมือนคุณแม่โรแซร์จะเห็นว่า เพื่อเข้ากับชาวจีนได้ อย่างน้อยที่สุดจะต้องมีซิสเตอร์สักคนพูดภาษาจีนคล่อง โดยเฉพาะเป็นสำเนียงจีนแต่จิวที่พูดกันที่ชั่วเถา เนื่องจากเมืองนั้นเป็นจุดที่มีการอพยพมากที่สุด และเนื่องจากคุณแม่เองแปลเคยให้สัญญาณว่าคุณแม่โรแซร์สามารถจะพาซิสเตอร์คนหนึ่งไปอยู่ที่ชั่วเถาสักปีสองปีก็ได้ คุณแม่โรแซร์จึงเห็นว่าเรื่องนี้ไม่เพียงมีประโยชน์แก่ชั่วเถาเท่านั้น แต่จะเป็นผลดีแก่กรุงเทพฯ ด้วย

คุณแม่โรแซร์ได้เขียนอย่างยืดยาว ชมเชยผลงานและจิตใจของซิสเตอร์ แต่เสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่ท่านรู้สึกว่าคุณยังอีก หากว่าสำนักนี้จะยังดำเนินงานต่อไปให้ได้รับผลสำเร็จ ขณะนั้นท่านกำลังรอด้วยความร้อนใจให้ซิสเตอร์เทเรสและซิสเตอร์ซาเวเรียกลับมา แม้ว่าหม้อจะแนะนำให้ผู้ป่วยพักอยู่ที่ชาวสัปดาห์สามเดือน พออยู่ได้สักหกสัปดาห์ ซิสเตอร์เทเรสก็ฟื้นตัวแข็งแรงขึ้น เมื่อโทรเลขของท่านถึงมารามาถึงซิสเตอร์ทั้งสอง แจ้งข่าวว่าคุณแม่โรแซร์มาสยาม ก็ไม่มีอะไรจะสามารถเหนี่ยวรั้งซิสเตอร์เทเรสไม่ให้กลับกรุงเทพฯ ได้ ซิสเตอร์ทั้งสองรีบจองตั๋วเรือกลับกรุงเทพฯ โดยเร็วเท่าที่จะเป็นไปได้ 10 วันของการเดินทางที่ราบรื่น ซิสเตอร์ทั้งสองก็มาถึงกรุงเทพฯ ในตอนเช้าวันที่ 14 พฤษภาคม

ทั้งที่ซิสเตอร์ทุกคนมีความยินดีที่ได้มาอยู่ด้วยกันอีก ก็ยังมีเมฆหมอกบาง ๆ ลอยอยู่เหนือพวกเธอ ด้วยรู้ว่าพวกเธอคนหนึ่งจะต้องไปประเทศจีนกับคุณแม่โรแซร์ แม้ว่าในรายงานที่คุณแม่โรแซร์เสนอต่อคุณแม่เองแจ้งระบุว่าให้ซิสเตอร์ราฟาเอลไปประเทศจีน เพราะเห็นว่าซิสเตอร์ผู้นี้มีไหวพริบจะเรียนรู้ภาษาจีนได้เร็วมาก แต่ในที่สุด ซิสเตอร์ซาเวเรียเป็นผู้ถูกเลือกให้ไป ไม่มีหลักฐานใดเขียนระบุว่าไปเพราะเหตุใด แต่อาจเป็นไปได้ว่าตั้งแต่แรกเริ่มมาแล้วที่ดูเหมือนซิสเตอร์เทเรสและซิสเตอร์ซาเวเรียจะมีสิ่งที่ขัดแย้งกันอยู่

ซิสเตอร์เทเรสในฐานะที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้ใหญ่ในกลุ่มซิสเตอร์ที่เดินทางมา ได้ถือการตัดสินใจของตนเองผู้เดียว แต่เธอมีนิสัยค่อนข้างเคร่งครัดและขี้กังวล จึงไม่อาจตัดสินใจอะไรง่าย ๆ เธอจะวิตกกังวลก่อนจะตกลงใจ และไม่สบายใจเมื่อได้ตัดสินใจไปแล้ว ส่วนซิสเตอร์ซาเวเรียเป็นคนร่าเริง ไม่มีพิธีรีตอง มีความเชื่อมั่น ค่อนข้างทำอะไรรวดเร็ว ไม่ค่อยคิดถึงผลที่จะเกิดตามมา เห็นชัดว่าในวงแคบ ๆ ของชีวิตซิสเตอร์ทั้งสองที่ต้องเผชิญหน้ากันทุกวัน เมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ แต่ละวัน ระหว่างเธอทั้งสองจึงอาจจะมีเรื่องขัด ๆ กันอยู่

ในจดหมายหลายฉบับต่อมาชี้ให้เห็นว่า ทั้งที่ซิสเตอร์ทั้งสองมีน้ำใจดีก็ยังคงมีความตึงเครียดแฝงอยู่ บางทีซิสเตอร์คนหนึ่งในสองคนนี้ ซึ่งน่าจะเป็นซิสเตอร์เทเรสผู้ซึ่งอำนาจในการดูแลเกิดมีปัญหา จึงได้พูดเรื่องนี้แก่คุณแม่โรแซร์ บางทีอาจเป็นเพราะคุณแม่โรแซร์ผู้มีความรู้สึกละเอียดอ่อนมองเห็นสภาพการณ์ และเห็นทางที่จะแก้ไข ท่านจึงตัดสินใจ พอสัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคม ซิสเตอร์ซาเวเรียซึ่งเพิ่งกลับจากชาวก็จะต้องจัดกระเป๋าเดินทางอีกครั้งและได้จากไปยังสำนักใหม่ด้วยใบหน้าที่นองน้ำตา แม้จะมีเงื่อนไขเบื้องต้นว่า เธอจะไปเพียงปีเดียวหรือสองปี แต่แท้ที่จริงแล้วซิสเตอร์ซาเวเรียกลับต้องใช้เวลาลงจอดปีอยู่ที่ซัวเถา และได้กลับกรุงเทพฯ เมื่อปี 1933